

MEMÒRIA DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA A
L'AVINGUDA DEL PARAL·LEL, 2-32, PLAÇA DE LES
DRASSANES, 1 I PASSEIG DE JOSEP CARNER, 26-30
(DRASSANES REIALS, FASE 2), (DISTRICTE DE CIUTAT
VELLA, BARCELONA)

(Codi Servei de Arqueologia de Barcelona: 038/11)

Data de la intervenció / Núm. Expedient DGPC:
Del 16 de maig al 3 de juny de 2011 / B-2011/1-7186

Esther Medina Guerrero

Mataró, maig del 2013

Arqueòloga Directora de la
intervenció:

ESTHER MEDINA GUERRERO

Gestió de la intervenció:

ATICS SL

Mataró, maig del 2013

ÍNDEX

1. FITXA TÈCNICA

2. INTRODUCCIÓ

3. ENTORN GEOLÒGIC I GEOGRÀFIC

4. NOTÍCIES HISTÒRIQUES I INTERVENCIONS ANTERIORS

5. METODOLOGIA

6. DESCRIPCIÓ DE LES TROBALLES

7. CONCLUSIONS

8. BIBLIOGRAFIA

9. REPERTORI ESTRATIGRÀFIC

10. MATERIALS MOBLES

10.1. Inventari

10.2. Estudi

11. DOCUMENTACIÓ GRÀFICA

11.1. Documentació fotogràfica

11.2. Documentació planimètrica

1. FITXA TÈCNICA

NOM DE LA INTERVENCIÓ	038/11. Avinguda Paral·lel, 2-32, Pg/ Drassanes, 1 i Pg/ Josep Carner, 26-30 (Drassanes Reials, Fase 2)
UBICACIÓ	Districte de Ciutat Vella Barcelona
COORDENADES UTM ETRS 89	Easting: 431118,0 Northing: 458045,0 Altitude: 3, 8 m.s.n.m.
CONTEXT	Àrea urbana
TIPUS D'INTERVENCIÓ	Preveient la terrestre
CLASSE D'ACTIVITAT	Control i excavació
DATA D'INTERVENCIÓ	16 de maig al 3 de juny de 2011
PROMOTOR	Consorci de les Drassanes Reials i Museu Marítim de Barcelona
EQUIP TÈCNIC	Direcció: Esther Medina Guerrero Tractament gràfic: J. Ignacio Jiménez

2. INTRODUCCIÓ

La present memòria recull els resultats de l'excavació arqueològica efectuada a l'Al·l Paral·lel, 2-32, Pg/ Drassanes, 1 i Pg/ Josep Carner, 26-30 (Drassanes Reials), (Districte de Ciutat Vella de Barcelona), durant el mes de maig del 2011, a través de l'empresa ATICS, S.L. Gestió i Difusió del Patrimoni Arqueològic i Històric, sota la direcció tècnica i científica de l'arqueòloga Esther Medina i Guerrero i amb la supervisió del Servei d'Arqueologia de Barcelona de l'Institut de Cultura de Barcelona.

Els treballs d'intervenció arqueològica van estar motivats per la restauració i rehabilitació del recinte de les Drassanes Reials, en la fase que afecta les tres naus situades més a llevant. La primera etapa s'ha centrat en l'excavació de l'espai necessari per a la col·locació d'una grua. Es tracta d'una obertura de 4, 5 x 4, 5 metres i 1, 00 m de fondària total. El promotor del Projecte d'Intervenció Arqueològica fou el Museu Marítim de Barcelona.

Les Drassanes de Barcelona estan declarades Monument Històric i Artístic i protegides com a Bé Cultural d'Interès Nacional (R-I-53-0203). A banda d'això, la zona afectada per l'actuació s'inclou en una zona d'Interès Arqueològic, motiu pel qual ha de ser necessària una inspecció dels treballs realitzats. Simultàniament es ha de portar a terme l'excavació del subsòl amb l'objectiu de documentar les restes patrimonials afectades per l'obra. Aquesta tasca s'efectuà durant el mes de maig de 2011.

Els motius d'aquesta intervenció, tal com s'expliquen en el Projecte d'Intervenció Arqueològica del Museu d'Història de la Ciutat, venen donats per la rellevància potencial de l'estudi del subsòl en aquest indret, ja que es troba vinculat amb un sector històric molt important de la ciutat de Barcelona.

De manera molt resumida, l'edifici és situat a la zona del suburbium de la ciutat romana de Barcino. Cal afegir que entre 1282 i 1348 es construí la primera drassana. Poc més tard Pere el Cerimoniós, a partir de 1388, continuà la construcció, ampliant l'edifici inicial. A més, entre 1612 i 1618 la Generalitat

aiçeca tres noies naus al costat de la Rambla. En aquell context, entre el darrer quart del segle XIV i el primer quart del segle XV es va construir la muralla que tanca l'actual barri del Raval. En el segle XVII es comencen a construir baluards en diferents punts de la muralla de la ciutat. Es tracta d'estructures poligonals aiçecades als angles de la muralla. Joan d'Àustria fa construir el baluard de la banda de llevant (1681). El baluard de Santa Madrona va prendre la forma definitiva a partir del segle XVIII, per obra de Verboom. A partir del segle XVIII es fan noies reformes motivades per la necessitat d'adeuar l'edifici als nous usos militars.

Hi ha una sèrie de limitacions que han afectat el procés de documentació. L'eixcació fou de caràcter parcial tant pel que fa a la fondària final assolida, com per les escasses dimensions de l'espai eixcat, que a més ha ingut condicionat per la ubicació del fossat de la grua.

3. ENTORN GEOLÒGIC I GEOGRÀFIC

Pel que fa a l'àrea concreta de la present interacció, l'emplaçament es pot dur a terme en el límit oriental de les Grans Naus pertanyents a les Drassanes de Barcelona, que es troben ubicades al nord-est de la muntanya de Montjuïc, al sector triangular que formen els carrers del Paral·lel i la Rambla i a escassos metres de la línia de costa actual.

La comarca del Barcelonès, comprèn el territori existent entre la Mediterrània i la Serralada Litoral, en el tram conegut com a Collserola i delimitat pels rius Llobregat i Besòs. Des del punt de vista morfològic s'aprecien dues grans unitats, la Serralada de Collserola i el Pla de Barcelona.

A la Serra de Collserola hi trobem una formació de *horst*¹ compostat per materials granítics i esquistosos, limitat al Nord pel Vallès (Sector central de la Depressió Prelitoral), a Lleïant amb el Turó de Roquetes (Besòs), al Sud el Turó de Valldaura i a l'Oest pel Llobregat.

El Pla es troba obert a mar i limitat per la Serralada Litoral i a migjorn per la falla que segueixen de mar des del Garraf i el turó de Montjuïc fins al Turó de Montgat, més enllà del Besòs. La falla, originada al moment de la fractura del Massís Catalano-balear, que dibuixar el que a grans trets, havia de ser la costa catalana.

En el miocè i el pliocè, damunt del sòcol paleozoic, sedimentaren dipòsits marins del qual son testimonis una sèrie de petits i suaus turons (dels Ollers, del Tíber, de les Falzies, de la Bota). La falla es fa visible al Pla ja que si des de Collserola els dipòsits baixen d'una manera continuada, suau i regular, al punt de contacte entre Ciutat Vella i l'Eixample es produeix una ruptura amb la presència d'un salt d'uns 20 metres, clarament visible en la morfologia urbana (les baixades de Jonqueres, de la Via Laietana, els carrers d'Estruc, de les Moles o de Joellanos). Aquest salt fou aprofitat per la defensa de la ciutat

---

¹ Bloc de l'escorça terrestre elevat entre fosses tectòniques i delimitat per falles.

situant-hi les muralles o a nivell econòmic, explotat amb la ubicació de diversos molins a la zona coneguda com de les moles (actual carrer de les Moles).

Damunt d'aquest substrat s'assenta el material quaternari del qual es diferencien dues unitats²: la plataforma superior: s'inicia des del peu de la Serralada del Tibidabo i baixa fins al mar. Aquesta, que està molt afectada per l'acció dels torrents, és on s'assenta la ciutat, sobre tot el sector antic. El substrat presenta argiles i sorres grogues pliocèniques damunt de les quals trobem els derrubis quaternaris molt potents, grans anguloses dins d'una matriu d'argiles vermelles que provenen de la zona del Tibidabo per aportacions torrencials.

La plataforma baixa té del graó o talús erosiu de 20 a 30m de desnivell fins a la línia de costa. Està constituït per la formació de les terrasses i deltes dels rius Llobregat i Besòs.

L'acció sedimentària de la plataforma presenta una sèrie de característiques que ha permès definir-la com un procés cíclic. Sembla que allò on l'efecte dels torrents no ha estat tan violent, es poden diferenciar tres nivells que es superposen quasi sempre en el mateix ordre i que es repeteix cíclicament unes tres vegades, és per aquest motiu que se'ls coneix com "tricycle". Aquests nivells són de baix a dalt³:

Argiles vermelles de procedència col·luvial i que seria la conseqüència d'un sol format en condicions de clima semblant al de les regions tropicals humides, es a dir, una fase humida i una altra de seca.

Llims groguencs d'origen eòlic, loess, i que sembla que es formarien amb un clima sec i fred.

Per últim, trobem el torturó, amb crostes calcàries que s'haurien format en períodes de transició entre els dos climes anteriors, és a dir, més humit que durant el loess perquè hi hagués circulació de carbonat cíclic, però més càlid que el primer nivell, per tal que s'evaporés l'aigua.

---

² Veure: Solé, L. 1963.

³ Veure: Solé, L. 1963, p.29-31.

En aquest nivells anirien incidint els diferents torrents i rieres, encalçant-se i produint formacions al·luvials i col·luvials de llims i argiles poc consolidades, la qual cosa explicaria l'aparició esporàdica de llengües de còdols i graïes que trenca aquest cicle. De l'esglaió cap a mar, doncs, hi ha un mantell al·luvial format per les aportacions de les rieres, dels torrents, dels deltes dels rius principals i el corrent litoral. En aquest sector del pla es formaren maresmes i estançols que ja no existeixen a l'actualitat per la reculada del mar i com a conseqüència d'una intensa urbanització. Malgrat això, molts d'ells han continuat vius en els topònims de la ciutat: Bançols a la marina de Provençals, la Llacina al Portal Nou, la Llacuna i la Llanera al Llobregat o l'estanç del Cagalell a la zona del Port.

El terme municipal de Barcelona arriba a una extensió de 1.054.900 h i s'estén a la costa mediterrània en una plana de 5 km d'amplada limitada al N per la Serra de Collserola (que culmina a 512 metres amb el Tibidabo), entre els sectors deltaics del Llobregat i el Besòs.

Topogràficament, la ciutat de Barcelona s'estén a la costa de la mar Mediterrània en una plana d'uns 5 km d'amplària, limitada al N per la serra de Collserola, entre els sectors deltaics del Llobregat i el Besòs. La seva funció de capital ha estat afavorida per la situació geogràfica d'aquesta plana, on conflueixen els dos grans eixos de comunicació que traïessen en direcció Nord - Sud la Catalunya central (el Llobregat i l'eix dels rius Besòs - Congost - Ter) i que accedeixen a la ciutat a través del congost de Martorell el primer i del coll de Finestrelles, sota el turó de Montcada, el segon.

Pel que fa a l'emplaçament dels terrenys que ocupen les Drassanes, a la baixa edat mitjana ja es troben consolidats i a l'oest, a la banda oposada de les Rambles on hi havia el Turó dels Ollers, hi havia una albufera o estançol anomenat el Cagalell, on hi desembocaven les aigües de les rieres d'en Malla, Bargalló i Magoria.

Sobre la funció de riera de les actuals Rambles existeix certa controversia en relació amb la seva cronologia. Quan es va construir la segona muralla de Barcelona al segle XIII, el seu parament sud-oest es va fer coincidir amb la línia actual de les Rambles. Desconeixem si aquesta alineació es va fer aprofitant la

llera d'un arenç que deriva de la Riera de Collserola o si foren les obres les que fan motivar la desviació de dita riera per les Rambles. El que sabem és que amb el bastiment de les terceres muralles del segle XIV que havien d'incorporar el barri del Raval, fou necessari realitzar de nou obres de canalització de les aigües de les Rambles, bé soterrant-les amb sistemes de cloïgueram, bé desviant-les vers el Torrent de la Creu d'en Malla. Als dibuixos que mostren la façana litoral de Barcelona al segle XVI, les Rambles apareixen com una zona de passeig força ample a tocar del mar i tancada, a partir de la segona meitat de segle, per un parament de la muralla que enllaça les Drassanes amb la Torre de les Puces (Calpena, 2005).

4. NOTÍCIES HISTÒRIQUES I ANTECEDENTS ARQUEOLÒGICS

Des del punt de vista urbanístic, podem diferenciar tres zones dins la ciutat. Prop del mar i dominat al sud pel gran promontori de Montjuïc hi ha el nucli antic, que resta emmurallat fins la desaparició de les muralles, a mitjans del segle XIII. Aquest espai inclou d'una banda, un nucli central conegut com a barri gòtic que correspon a la primitiva ciutat romana. Al seu voltant hi trobem tot un seguit de petites illes que es van formar en època medieval, dins el perímetre de les muralles aixecades al segle XIII. Aquestes illes no són els actuals barris coneguts amb els noms de les esglésies que els centralitzen: del Pi, de Santa Anna, de Sant Pere, de Santa Maria del Mar i de la Mercè. Els darrers sectors del nucli antic de la ciutat, és a dir, la Rambla i el Raval, començaren a ser urbanitzats quan quedaren inclosos dins el tercer recinte fortificat de la ciutat que es bastà al llarg de la segona meitat del segle XIV.

En segon lloc tenim tot un seguit de pobles que neixen entorn de la ciutat, i que acabaràn formant part a finals del segle XIV. Per últim hi trobem l'Eixample, una àmplia zona quadriculada, de carrers amples, planificada a la segona meitat del segle XIX, seguint el Pla d'Ildefons Cerdà, quan ja s'havien enderrocat les muralles que impedièren el creixement urbanístic de Barcelona.

Pel que fa a l'àrea concreta de la intervenció, les obres per construir les Drassanes Reials de Barcelona a l'emplaçament que aquí ocupen s'engegaren a partir de la segona meitat del segle XIII.

Des de 1243, en temps de Jaume I *el conqueridor* (1208-1268), es té constància documental de la utilització d'una cala situada a l'extrem occidental de la ciutat, entre el desguàs de la Rambla i Montjuïc, com a indret d'encallat de naus i reparació. Aquest emplaçament substituïa el que s'utilitzava anteriorment situat al costat de la porta de Regomir, entre el mar i la muralla romana, flanquejat pels carrers de la Plata i Fusteria, prop del port i de la Llotja de Mar.

La iniciativa urbanística, promoguda pel rei Pere el Gran, s'emmarca dins el context d'expansió mediterrània que la Corona aragonesa havia iniciat durant el

regnat de Jaume I i que els seus successors van continuar al llarg dels segles XIV i XV. Aquesta política expansiva i el manteniment i defensa dels territoris conquerits requeria d'una flota marítima important dotada d'una infraestructura adient tant per la construcció de nous naülis com per la reparació i hivernació dels va estents.

En aquest context, l'espai destinat a activitats navals que existia a la riba del carrer Regomir de Barcelona en època altmedieval, es va tornar insuficient i es planteja la necessitat de disposar d'un recinte més ampli fora de la ciutat. L'indret escollit fou una esplanada a tocar del mar, situada entre l'horta de Sant Bertran, als peus de la muntanya de Montuic, i la riera de les Rambles.

La primera edificació important, iniciada a partir de la segona meitat del segle XIII i consolidada a inicis del segle XIV, va consistir en un gran pati fortificat obert al mar, amb una galeria porticada interior i amb quatre torres als angles. Aquest primer conunt va quedar eccl's de les muralles aiècades a finals del segle XIII.

A mitjans del segle XIV va iniciar-se lanomenada Guerra dels Dos Peres (1356-1369) entre la Corona aragonesa i Castella. La ciutat de Barcelona havia crescut més enllà de les muralles del segle XIII i es feia necessària la construcció d'unes noes que garantissin la protecció dels nous espais ocupats. El projecte del recinte defensiu es va modificar al llarg de la segona meitat del segle XIV i a finals de la dècada dels 60 es va decidir incloure-hi les Drassanes noes aiècom efectuar una ampliació del recinte primigeni.

El finançament daquesta iniciativa fou possible gràcies a la intervenció conjunta del rei, Pere el Cerimoniós, del Consell de Cent i de la Diputació del General, futura Generalitat.

La reforma consistia en cobrir el pati fortificat i ampliar-ne la superfície per poder allotjar tant les naus com els tallers i magatzems pertinents a un arsenal.

Aiè, amb les obres iniciades l'últim quart del segle XIV les Drassanes van quedar configurades per dos cossos de huit naus perpendiculars a la línia de costa, separats per un pati estret.

Probablement a partir del segle XV es va començar a erigir l'edifici conegut actualment com de 'Pere IV', que a la documentació apareix com el 'porxo nou' i que és definit com un gran palau reial obert al mar. Aquest va quedar integrat al nou cos de 'uit naus' que al segle XVI va perllongar les existents en direcció muntanya.

L'any 1508 l'administració i la conservació de les Drassanes van passar a mans de la Generalitat i es van començar a bastir la Sala de la Generalitat, formada per tres noves naus adossades a la façana de llevant de la sala gran.

El 1640, coincidint amb la Guerra dels Segadors es van realitzar algunes obres de fortificació i l'any 1663 l'exèrcit espanyol va esdevenir el nou propietari de l'edifici.

La darrera intervenció important que encara es pot observar i que va apareix als plànols conserats de l'Arxiu de Simancas del primer quart del segle XVIII, va consistir en l'ampliació de les naus medievals cap al nord-oest (Sala del Marquès de Comillas), quedant separades de les noves per un pati interior. Amb aquesta reforma les naus de l'edifici del 'porxo nou' també es van transformar, allargant-les en direcció muntanya, a fi que la façana occidental del conjunt de les Drassanes tingués una única línia.

En el context de la Guerra de Successió, a inicis del segle XVIII, es van iniciar un seguit de reformes i ampliacions destinades a millorar les capacitats defensives del conjunt, habilitar l'edifici com a mestrança d'artilleria i donar cabuda als efectius militars i les tropes destinades. Aquestes intervencions s'emmarquen en el projecte de crear, a aquesta àrea del front marítim barcelonès i englobant les Drassanes, un bastió defensiu similar a la de la Ciutadella, projecte que va elaborar l'enginyer Próspero de Verboom.

Fou aleshores, el 1724 o 1725, quan es van unir les dues naus centrals de la Sala de les Galeres per esdevenir una sola i més ample, amb capacitat suficient per poder bastir grans naus.

A aquesta època correspon la documentació conserada a l'Arxiu General de Simancas (Torner, 1991) que conforma una font excepcional d'informació tant

escrita com gràfica a l'hora de poder entendre i interpretar els canvis arquitectònics i funcionals de l'edifici al llarg del segle XVIII.

A partir del tercer quart del segle XVIII el comte de Ricla, Secretari de Guerra, reprèn el projecte de fortificació de Verboom, junt amb l'enginyer militar Martí Cermeño. Aquest pla reordena el tram inferior de les Rambles apropiant moltes cases situades al voltant per incorporar-les al nou conjunt militar.

Al llarg del segle XIX es van presentar algunes propostes de remodelació urbana de la ciutat de Barcelona que inclouen la desaparició de les Drassanes. Tot i que afortunadament no va ser així, sí es va veure afectada la façana més propera al mar i la muralla del mateix sector que va ser enderrocada.

L'any 1935 l'èxrcit abandonà l'edifici i el cedí a la ciutat. La Diputació va restaurar les Drassanes sota la direcció d'A. Florensa i l'any 1941 es va inaugurar el Museu Marítim de Barcelona.

Intervencions arqueològiques

L'any 2000 es van dur a terme intervencions arqueològiques puntuals a les Drassanes amb l'objectiu de conèixer la potència estratigràfica arqueològica del conjunt arquitectònic en els indrets que es preveien afectats pel projecte de reforma i restauració arquitectònica del Museu Marítim de Barcelona.

Així, es van realitzar tres cales a tocar de tres de les cantonades de l'edifici de vuit naus conegut com la Sala de les Galeres (Gómez, 2000). Les seves dimensions no van sobrepassar els 2 per 2 metres i arribaren a 2,60 metres de profunditat. A totes tres la seqüència estratigràfica identificada fou molt similar: sota el paviment enllosat de factura moderna, apareixia una fina capa de morter blanc que fou interpretat com un paviment del segle XVII. Aquest segellava un estrat d'aproximadament mig metre de potència conformat per sorres de platja amb presència de cendres, carbons i materials de rebuig d'obra. Per sota d'aquest nivell apareixia el sòl natural, format en alguns punts només per sorra fina de platja i en altres barrejada aquesta argiles aportades per les aïngudes de rieres.

Un quart sondeig es va realitzar a la terrassa triangular exterior ubicada entre la façana sud de les Drassanes i la muralla del Paral·lel (Gómez, 2000 i Calpena, 2000). Amb ell es pretenia esbrinar si un dels murs amb arcades que limiten el pati interior de l'edifici es prolongava fins a la muralla del Paral·lel o finalitzava allà on és visible actualment, per tal d'utilitzar en un futur aquesta àrea, si fos viable, com a zona de serveis del Museu Marítim. Aquesta qüestió no era dilucidable sense intervenció arqueològica atès a que la citada terrassa estava colmatada de terra fins a una alçada aproximada a la de les cobertes de les naus.

Amb la cala es va posar al descobert la part superior i el parament d'un mur construït amb carreus de mida mitjana de 40x20 cm molt ben escairats i alineats. Aquest mur es va datar de mitjans del segle XV, coincidint amb les reformes que van ampliar les vuit naus medievals en direcció a l'interior de la ciutat i es va relacionar amb el tancament de l'edifici per la banda de ponent. A finals del segle XVII o inicis del XVIII l'espai de l'actual terrassa amb l'antic mur de tancament foren amortitzats i reomplerts amb terres portades d'un abocador de terrissa situat a l'actual Plaça del Teatre (Calpena, 2000).

El 2002 es va dur a terme una important intervenció arqueològica (Calpena, 2005), que va afectar principalment la sala de Pere IV, la sala de la Generalitat i part del Jardí del Rei. En el primer sector, algunes consideracions sobre l'estratigrafia dels alçats i la interpretació de les evidències arqueològiques van permetre suposar dues importants fases constructives de l'edifici, que hauria estat construït en una única nau i posteriorment, en un moment indeterminat entre la segona meitat del segle XVI i el segle XVII, n'hauria englobada una altra de la contigua Sala de les Galeries.

A la sala de la Generalitat es van documentar algunes evidències arqueològiques del segle V i XVI pertanyents a estructures menors (per exemple, botigues o porxos) que quedaven fora del conjunt de les Drassanes en aquella època. Es van poder detallar també les característiques constructives de les fonamentacions dels pilars que sostenen la Sala de la Generalitat edificada al començament del segle XVII, i finalment es va posar a

la llum un taller de fargues en s, tenint en compte les fonts documentals, durant una època compresa entre el 1339 i el 1345.

Entre les principals evidències excavades al Jardí del Rei cal destacar una estructura lineal, anterior al segle XVII, que podria estar relacionada amb el tancament de l'àrea de les Drassanes cap a la banda de la Rambla, i un parell de murs, posteriors al primer, interpretats com restes d'un taller metal·lúrgic citat per la documentació antiga.

El 2003, l'àrea corresponent al Jardí del Rei va ser objecte d'una prolongació de les tasques arqueològiques començades l'an anterior, que van permetre detallar alguns aspectes de les evidències ja documentades (Ratto, 2003).

Amb posterioritat a aquesta intervenció, el Museu Marítim va publicar un dossier que recull una sèrie d'importants treballs centrats sobre el context monumental de les Drassanes (entre els quals hi ha Estrada Rius, 2003; Calpena, 2003; Cubeles, Puig, 2003).

Immediatament després, va sortir a premsa una monografia a nom de Albert Estrada Rius, que constitueix el treball més complet fins a la data d'ara (Estrada Rius, 2004).

Alguns aspectes relacionats amb la producció metal·lúrgica a les Drassanes durant el segle XVIII van ser objecte d'una petita contribució al III Congrés d'Arqueologia Medieval i Moderna a Catalunya (Calpena i Ratto, 2003).

Durant el 2008 i part del 2009 s'hi van realitzar 3 sondatges amb l'objectiu de comprovar el sistema de cimentació dels contraforts que delimiten el context cap a la façana de les Drassanes. La intervenció va permetre documentar algunes evidències relacionades amb la ocupació militar de l'àrea dels segles XVIII-XX (Ratto, 2010)

Posteriorment es realitzà una nova intervenció arqueològica amb motiu de les obres de rehabilitació de tres naus ubicades a ponent de l'edifici. A grans trets, fou possible evidenciar restes d'època contemporània (inculades a l'organització d'un taller de farga, a més diverses compartimentacions de l'espai

i part de la carcà de claugueram), d'època moderna (compartimentacions de les naus amb el corresponent nícell de circulació), dels segles IV i V (la major part de les fonamentacions que formen part de l'edifici actual), medievals (que constaten la fesomia primigènica de les Drassanes) i d'època romana (part de la necròpolis d'aquest sector mitjançant la localització de dues inhumacions). (Ratto, informes inèdits del 2010).

Poc després s'executà una nova fase de rehabilitació de l'edifici, aquesta vegada localitzada a les naus centrals. La intervenció ha permès documentar la continuació de les estructures relacionades amb el taller de farga d'època contemporània, el mur de tancament Nord de l'edifici original del segle III i part dels pilars de fonamentació) i una important part de l'àrea cementirial d'època romana amb dues fases d'utilització: una dels segles I-II amb les restes d'un mausoleu i diverses urnes aïllades i una del segle VI amb 21 inhumacions en fossa simple i amb caixa de tegules a doble vessant (Nadal, comunicació oral).

Els treballs realitzats a la zona exterior de les Drassanes, com els duts a terme per V. Camarasa (Camarasa, 2002a, Camarasa, 2002b) a laavinguda Drassanes i per C. Saos (Saos, 2006) a prop de l'accés a l'estació del metro de Drassanes des de la Rambla, han resultat negatius des del punt de vista arqueològic, en part per haver assolit només cotes superficials.

5. METODOLOGIA

En el context de restauració i rehabilitació de les estructures principals de l'edifici de les Drassanes Reials de Barcelona, actualment en la Fase 2, era necessària la realització del fossat per a la implantació de la grua. El fossat mesura 4,50 x 4,40 x 1,00 metres i es localitza en el nou tram de la nau.

Inicialment es va procedir al control visual dels rebalsos de l'espai necessari per a la instal·lació de la grua. Aquesta eureka es realitzà mitjançant una màquina retroeureka. Una vegada es localitzaren les restes arqueològiques es va procedir a la seva documentació acurada a través de l'eureka manual.

La metodologia arqueològica aplicada ha estat basada en el mètode de registre utilitzat per E. C. Harris (1909) i per A. Carandini (1981). Es tracta de registrar objectivament els elements construïts i estrats que s'identifiquen, realitzant una numeració correlativa d'aquests, sota el nom d'Unitat Estratigràfica (UE) que individualitza els uns del altres. Cada UE es registra en una fitxa on s'indica la ubicació en el jaciment, les seves característiques físiques, i la posició física respecte a les altres unitats estratigràfiques amb les que es relaciona. La identificació estratigràfica s'ha realitzat segons l'ordre d'aparició durant el procés d'eureka, utilitzant una clau, en aquest cas, d'un sol dígit (UE 1), que ha anat augmentat a mesura que avançaven els treballs.

La documentació es completa amb un registre gràfic detallat, que inclou la fotografia convencional i la planimetria de tot el procés d'eureka. A la memòria s'incorpora una selecció fotogràfica d'aquelles evidències que són més representatives i que millor reflecteixen el desenvolupament de l'eureka. En l'apartat planimètric s'han registrat en planta les unitats estratigràfiques més significatives i s'han confeccionat diverses seccions.

El material extret en la present intervenció ha estat codificat amb el número 038, junt amb l'anotació que s'ha dut a terme l'actuació arqueològica, 2011, i finalment la UE a la qual pertany, **038- 11 -1**.

6. DESCRIPCIÓ DE LES TROBALLES

Els rebaiços dels subsòls realitzats a l'edifici de les Drassanes Reials amb motiu de la instal·lació d'una grua han permès documentar algunes estructures i estrats arqueològics pertanyents al funcionament de l'edifici. La manca de dades es deu fonamentalment a les reduïdes dimensions i fondària de l'espai excavat.

En primer lloc, fou necessari retirar una part del paviment actual de la nau (**UE 1**), constituït per rajoles quadrades de gres i una preparació formada per ciment. Per sota hi havia un altre paviment (**UE 2**) de lloses rectangulars també de gres i una preparació de morter pobre, d'escassa consistència.

En el marge sud de l'obertura es va documentar la solera d'una clauera (**UE 4**, **UE 5** la seva interfície) bastida amb materials contemporanis i la fonamentació d'una estructura (**UE 6**, **UE 7** la seva interfície) de la qual no fou

possible documentar la seva planta per quedar fora de l'àmbit d'actuació. No obstant, s'aprecia en 98 cm de longitud i un alçat total de 25 cm. Ambdues estructures tallen una porció de la seqüència estratigràfica que hi havia per sota.

A continuació de la pavimentació més recent de l'edifici i d'una part de la marxa de claueram, es va evidenciar un estrat (**UE 3**) d'aniellament heterogeni, de composició sorrenca, compacte, amb presència de carbons, petites pedres i material constructiu dispers. Cal destacar que a la cota final de l'estrat, amb 10 cm de potència, es recuperaren dues dovelles que segurament pertanyien a un antic arc diafragmàtic. El

material ceràmic recuperat permet situar la formació de l'estrat entre els segles V i VI, amb ceràmica blava valenciana.

Per sota d'aquesta capa apareixia un estrat (UE 8) de sorres uniformes, flonges, de color groc amb matisos ataronjats d'uns 15 cm de potència. Aquest estrat cobria les restes desigualment conseruades d'un paviment de calç blanca (UE 9), localitzat a la meitat est del fossat, amb una amplada màxima d'1, 5 metres.

Aquest nícell es pot relacionar amb el funcionament del primer edifici de les Drassanes tot i no disposar de material ceràmic conclouent, les cotes recolzen a aquesta possibilitat.

Seguidament es documenta un estrat d'aniellament que serveix de preparació del nícell d'ús superior. Es tracta de la UE 10, de color gris amb taques ataronjades, de composició heterogènia, disposada en lleuger pendent descendent al sud. Els materials ceràmics recuperats en el seu interior (a grans trets ceràmiques decorades en verd i morat, i blau i reflexe metàl·lic valencià) permeten situar

la seva formació en el segle IV. Per sota i fins a la cota de 2, 44 m.s.n.m. hi havia la UE 11, formada per sorres de color taronja, flonges, amb presència eventual de graïes i algun còdol.

7. CONCLUSIONS

En la present intervenció hem pogut documentar algunes estructures i estrats arqueològics pertanyents al funcionament de l'edifici. La manca de dades es deu fonamentalment a les reduïdes dimensions i fondària de l'espai excavat.

Malgrat aquests inconvenients, hi ha estructures que pertanyen a tres fases d'ocupació. L'atribució cronològica ha estat concretada a través de l'estudi pormenoritzat del material arqueològic recuperat. Amb les dades analitzades podem apuntar l'existència d'una activitat humana en època baixmedieval (segles XIII - XVI), època moderna (segles XVII - XVIII) i època contemporània (segles XIX - XX).

Segles XIII - XIV

Corresponents a aquest període hi ha l'estrat d'anivellament UE 10 i el nivell d'ús arrançat amb calç UE 9. Malauradament no s'ha pogut observar la seua vinculació amb elements construïts pertanyents a aquesta fase. Sembla que cap a finals del segle XIV es produïx l'amortització definitiva d'aquest espai, amb l'aportació de la UE 8. L'únic estrat que ha proporcionat materials arqueològics que permetin una atribució cronològica és la UE 10, amb presència de ceràmica amb decoració en verd i morat i ceràmica blanca i reflectiu metàl·lic valencià. Amb aquests elements, podem situar aquesta seqüència estratigràfica formada per un possible estrat de preparació o anivellament UE 10, el corresponent nivell d'ús UE 9 i el seu abandonament o anivellament UE 8 al llarg del segle XIV.

Segles XV - XVI

A aquest moment podem atribuir l'estrat d'anivellament UE 3. És interessant remarcar que la presència de dues dovelles procedents d'un arc diafragmàtic, a més de l'abundant material constructiu present dins l'estrat, podrien estar indicant les importants modificacions que l'edifici devia patir.

En efecte, les diferents fases d'intervenció arqueològica han permès corroborar aquesta profunda transformació de l'edifici medieval. Per exemple, amb la

construcció de la Sala de la Generalitat des de finals del segle XVI, fet que fa modificar els accessos a les Drassanes a partir del segle XVII i fa incloure la façana oriental de l'edifici dins d'un complex de majors dimensions, que ser possible observar com els pilars del nou edifici s'assenta en sobre el terren natural i a sobre dels quals s'afegiren quantioses capes de terra molt heterogònies, tant pel que fa a la seua composició com a la cronologia dels materials ceràmics recuperats (Calpena, 2003, p. 81). L'estrat UE 3 documentat a la present intervenció es podria identificar amb el procés constructiu esmentat.

Segles XVII - XVIII

A aquest període es pot atribuir l'estructura UE 6 (segurament es correspon amb el basament d'un pilar) moment a partir del qual l'edifici pateix profunds canvis destinats a la seua conversió en mestrança d'artilleria i donar cabuda als efectius militars, arran de la Guerra de Successió.

Segles XIX - XX

A aquesta fase es correspon una petita porció de l'antiga carra de claugueram (UE 4) i els dos paviments de gres UE 1 i UE 2. Les troballes cal contextualitzar-les quan l'edifici fou reformat per l'arquitecte Adolf Florensa (tasca efectuada entre 1954 - 1966), que fa elevar el nivell dels abans de la rehabilitació de l'any 2002.

8. BIBLIOGRAFIA

AADD (1992). *Història de Barcelona. La formació de la Barcelona medieval*.
BANAS, P. Estructura urbana de Barcelona. 14-1300 pp.25-1.
Enciclopèdia Catalana. Aïntament de Barcelona. Barcelona.

AADD (1991). *Els barris de Barcelona. Vol.1: Ciutat Vella i Eixample*.
Enciclopèdia Catalana. Barcelona.

BATLLORI, A. LLUBIÀ, LL. (1914), *Ceràmica catalana decorada*. Vicens Viçes.
Barcelona.

BELTRON DE HEREDIA, J. (2001). Pisa arcaica i maiolica verda al segle III:
l'inici de la producció de pisa decorada en verd i manganes a la ciutat de
Barcelona. *Quarhis: Quaderns d'Arqueologia i Història de la Ciutat de
Barcelona*. 3: 138-158.

BENENTE, F. (1992). La maiolica ligure del VI secolo in alcuni contesti della
Liguria di levante. Actes del V *Convegno Internazionale della ceramica*
(pp.195-208).

CARANDINI, A. (1991). *Historias en la Tierra. Manual de excavación
arqueológica*. Crítica. Barcelona.

CALPENA, D. (2000). *Memòria arqueològica Reials Drassanes de Barcelona*.
Memòria dipositada al Museu d'Història de la ciutat de Barcelona.

CALPENA, D. (2003). Noves aportacions de l'arqueologia a la història de les
Drassanes Reials de Barcelona. *Les Drassanes Reials de Barcelona*.
Drassana: revista del Museu Marítim. 11: 6-83. Barcelona.

CALPENA, D. (2005) *Memòria de la intervenció arqueològica efectuada a les
Reials Drassanes de Barcelona*. Memòria dipositada al Museu d'Història de la
ciutat de Barcelona.

CALPENA, D., RAVOTTO A. (2001). Una farga a les Reials Drassanes de
Barcelona. Evidències arqueològiques i documentals. *Actes del III Congrés*

d'arqueologia medieval i Moderna a Catalunya. 18-21 maig 2006. Vol I: 6-15.
Sabadell.

CAMARASA PEDRAÇA, V. (2002a). *Memòria d'intervenció del control arqueològic a l'Avinguda de les Drassanes, 3.* Memòria dipositada al Museu d'Història de la ciutat de Barcelona.

CAMARASA PEDRAÇA, V. (2002b). *Memòria del seguiment arqueològic realitzat a l'Avda. Drassanes - Portal de Santa Mònica (Ciutat Vella, Barcelona).* Memòria dipositada al Museu d'Història de la ciutat de Barcelona.

CUBELES, A. PUIG, F. (2003). *La Drassana i la gestació de la façana marítima de Barcelona* *Drassana. Revista del Museu Marítim de Barcelona*, 11: 50-61. Barcelona.

CERDÀ MELLADO, J. A. (2001). *La ceràmica catalana del segle XVII trobada a la Plaça Gran (Mataró).* Associació Catalana de Ceràmica Decorada i Terrissa. Barcelona.

CIRICI, A. (1905). *Barcelona pam a pam.* Ed. Teide. Barcelona.

ESTRADA RIUS, A. (2003). *Les Drassanes Reials de Barcelona a la Baia Edat Mitjana. Notes d'estudi* *Drassana. Revista del Museu Marítim de Barcelona*, 11: 36-49. Barcelona.

ESTRADA RIUS, A. 2004. *La Drassana Reial de Barcelona a l'Edat Mitjana. Organització institucional i construcció naval a la Corona d'Aragó.* Edicions del Museu Marítim de Barcelona.

FABRE, J. HUERTAS CLAVERIA, J. M. (1900). *Tots els barris de Barcelona.* Vol. VII: Els polígons (2) i el Districte Cinquè. Edicions 62. Barcelona.

GÓMEZ, A. (2000). *Memoria científica de la intervenció arqueològica en las Drassanes Reials de Barcelona. Noviembre de 2000.* Memòria inèdita dipositada al Museu d'Història de la ciutat de Barcelona.

GRANADOS, O. (1982). *El pla de Barcelona i la seva Història. Actes del 1er Congrés d'Història del Pla de Barcelona*. Institut Municipal d'Història. Barcelona.

GRANADOS, O. (1991). *Estructura urbana de la ciutat romana. Història de Barcelona*. Volum 1. dirigida per SOBREQÜS, J., Enciclopèdia Catalana. Barcelona.

GUÀRDIA, M., ESPUCHE, A. (2002). *Consolidació d'una estructura urbana a AADD. La ciutat consolidada (segles XIV- XV)*. pp. 35-42. Enciclopèdia Catalana. Ajuntament de Barcelona. Barcelona.

GUÀRDIA, M., ESPUCHE, A. (2002), *Estructura urbana a AADD. Barcelona dins la Catalunya Moderna (segles XVI i XVIII)*. pp. 42-101. Enciclopèdia Catalana. Ajuntament de Barcelona. Barcelona.

HARRIS, E. C. (1990). *Principios de estratigrafía arqueológica*. Ed. Crítica. Barcelona.

LLORENS, J. (1988). *Plats i pots de ceràmica catalana. Segles XV al XVIII*. Ed. Altés S.L. Barcelona.

LLORENS, J. (1989). *Ceràmica catalana de reflex metàl·lic: segles XV al XVII*. F. Llorens S. A. Barcelona.

MESQUIDA, M. (1998). *La producción alfarera de Paterna en la primera mitad del siglo XVI. 2as Jornadas de ceràmica medieval e pós-medieval. Métodos e resultados para o seu estudo: 264- 281*. Cámara Municipal de Tondela. Tondela.

MESQUIDA, M. (2001). *La ceràmica dorada. Quinientos años de su producción en Paterna*. Ajuntament de Paterna. Paterna.

MESQUIDA, M. (2002). *La vajilla azul en la ceràmica de Paterna*. Ajuntament de Paterna. Paterna.

MIQUEL, S. (2000). *La raïola catalana de mostra de Salvador Miquel*. *Butlletí de l'Associació Catalana de la Ceràmica*. 22. Barcelona.

PALET, J. M. (1994). *Estudi territorial del Pla de Barcelona: Estructuració i evolució del territori entre l'època íbero-romana i l'altmedieval segles II-I a.C.-S.X-XI d.C.* A *Estudis i Memòries d'Arqueologia de Barcelona núm.1*. Centre d'Arqueologia de la Ciutat. Institut de Cultura. Barcelona.

PINEDO, C. VIÑANO, E. (1999). *La cerámica de Manises en la historia*. Editorial Eerest. Lleó.

PLADEVALL, A. (1982). *Barcelona i el Barcelonès*. *Gran geografia comarcal de Catalunya*. Volum 8. El Barcelonès i el Baix Llobregat. Dirigida per CARRERAS, J.. Enciclopèdia Catalana. Barcelona. pp.11-14.

RAVOTTO, A. (2000). *Memòria de la intervenció arqueològica efectuada a les Reials Drassanes de Barcelona. (Ciutat Vella, Barcelona)*. Memòria dipositada al Museu d'Història de la ciutat de Barcelona.

RAVOTTO, A. (2010). *Memòria de la intervenció arqueològica efectuada a l'Avinguda de les Drassanes, 1 (Drassanes Reials de Barcelona Museu Marítim). (Ciutat Vella, Barcelona)*. Memòria dipositada al Museu d'Història de la ciutat de Barcelona.

SAÑOS TRAPOTE, C. (2006). *Memòria de la intervenció arqueològica preventiva efectuada a la estació de Drassanes de la línia 3 dels TMB (Rambla, Portal de Santa Madrona, Barcelona)*. Memòria dipositada al Museu d'Història de la ciutat de Barcelona

TELESE COMPTE, A. (1991). *La vaixel·la blava catalana de 1570 a 1670. Repertori, catalogació i proposta per a la seva nomenclatura*. *Investigació bibliogràfica sobre la pisa hispànica*. Barcelona.

9. REPERTORI ESTRATIGRÀFIC

Nom Jaciment/Codi: DRASSANES 038-11		U.E.: 1	
Tipus d'U.E.: Estructura positiva		Definició: Paviment	
Composició Geològica:			
Composició Orgànica:			
Composició Artificial:			
Color: Gris	Cota Superior:	4,14 (en metres)	Cota Inferior: 3,96 (en metres)
Amplada: 0,00 (en metres)		Longitud: 0,00 (en metres)	
Relacions Físiques: És igual a: 2			
Fase Cronològica: Època contemporània (XIX-XXI)		Datació:	
Interpretació: Rajoles de gres i preparació de ciment. 18 cm de potència.			

Nom Jaciment/Codi: DRASSANES 038-11		U.E.: 2	
Tipus d'U.E.: Estructura positiva		Definició: Paviment	
Composició Geològica:			
Composició Orgànica:			
Composició Artificial:			
Color: Gris clar	Cota Superior:	3,96 (en metres)	Cota Inferior: 3,60 (en metres)
Amplada: 0,00 (en metres)		Longitud: 0,00 (en metres)	
Relacions Físiques: És igual a: 1 Cobreix a: 3-6			
Fase Cronològica: Època contemporània (XIX-XXI)		Datació:	
Interpretació: Lloses rectangulars de gres i preparació de morter pobre, molt tou. 36 cm de potència.			

Nom Jaciment/Codi: DRASSANES 038-11		U.E.: 3	
Tipus d'U.E.: Estrat/nivell		Definició: Anivellament	
Textura: Sorrenca		Consistència: Compacta	
Composició Geològica: Argiles, Pedres, Sorres			
Composició Orgànica: Carbons			
Composició Artificial: Material de construcció, Pedra treballada			
Color: Marró fosc	Cota Superior: 3,60 (en metres)	Cota Inferior: 2,99 (en metres)	
Relacions Físiques: Cobreix a: 8 És cobert per: 2 És tallat per: 5-7			
Fase Cronològica: Època moderna (XVI-XVIII)		Datació:	
Interpretació: Heterogeni. La meitat E és més fosca i sorrenca. La meitat oest és més ataronjada, amb carbons i taques d'argila rubefactada. Conté 2 dovelles de gres pertanyents a un arc diafragmàtic.			

Nom Jaciment/Codi: DRASSANES 038-11		U.E.: 4	
Tipus d'U.E.: Estructura positiva		Definició: Claveguera	
Composició Geològica:			
Composició Orgànica:			
Composició Artificial: Material de construcció, Morter			
Color: Gris	Cota Superior: 3,50 (en metres)	Cota Inferior: 3,40 (en metres)	
Amplada: 0,50 (en metres)	Longitud: 0,57 (en metres)		
Relacions Físiques: Farceix a: 5			
Fase Cronològica: Època contemporània (XIX-XXI)		Datació:	
Interpretació: Només es conserva la seva solera a base maons lligats amb ciment.			

Nom Jaciment/Codi: DRASSANES 038-11		U.E.: 5	
Tipus d'U.E.: Estructura negativa/retall		Definició: Rasa de fonamentació	
Cota Superior: 3,50 (en metres)	Cota Inferior: 3,40 (en metres)		
Relacions Físiques: Talla a: 3 És farcit per: 4			
Fase Cronològica: Època contemporània (XIX-XXI)		Datació:	
Interpretació:			

Nom Jaciment/Codi: DRASSANES 038-11		U.E.: 6	
Tipus d'U.E.: Estructura positiva		Definició: Fonamentació	
Composició Geològica:			
Composició Orgànica:			
Composició Artificial: Material de construcció, Morter, Pedra treballada			
Color: Blanc	Cota Superior: 3,50 (en metres)	Cota Inferior: 3,25 (en metres)	
Amplada: 0,00 (en metres)	Longitud: 0,98 (en metres)		
Relacions Físiques: És cobert per: 2 Farceix a: 7			
Fase Cronològica: Època contemporània (XIX-XXI)		Datació:	
Interpretació:			

Nom Jaciment/Codi: DRASSANES 038-11		U.E.: 7	
Tipus d'U.E.: Estructura negativa/retall		Definició: Rasa de fonamentació	
Cota Superior: 3,50 (en metres)	Cota Inferior: 3,25 (en metres)		
Relacions Físiques: Talla a: 3 És farcit per: 6			
Fase Cronològica: Època contemporània (XIX-XXI)		Datació:	
Interpretació:			

Nom Jaciment/Codi: DRASSANES 038-11		U.E.: 8	
Tipus d'U.E.: Estrat/nivell		Definició: Anivellament	
Textura: Sorrenca		Consistència: Solta	
Composició Geològica: Sorres			
Composició Orgànica:			
Composició Artificial:			
Color: Altres	Cota Superior: 2,99 (en metres)	Cota Inferior: 2,84 (en metres)	
Relacions Físiques: Cobreix a: 9 És cobert per: 3			
Fase Cronològica: Baix medieval (XIII-XV)		Datació:	
Interpretació: Color groc ataronjat.			

Nom Jaciment/Codi: DRASSANES 038-11			U.E.: 9
Tipus d'U.E.: Estrat/nivell	Definició: Nivell d'ús		
Textura: Altres	Consistència: Compacta		
Composició Geològica:			
Composició Orgànica:			
Composició Artificial: Morter			
Color: Blanc	Cota Superior: 2,84 (en metres)	Cota Inferior: 2,82 (en metres)	
Relacions Físiques: Cobreix a: 10 És cobert per: 8			
Fase Cronològica: Baix medieval (XIII-XV)		Datació:	
Interpretació: Apareix en el marge est del sondeig, en una franja d'1, 5 m d'amplada màxima.			

Nom Jaciment/Codi: DRASSANES 038-11			U.E.: 10
Tipus d'U.E.: Estrat/nivell	Definició: Anivellament		
Textura: Sorrenca	Consistència: Solta		
Composició Geològica: Sorres			
Composició Orgànica: Matèria en descomposició			
Composició Artificial:			
Color: Altres	Cota Superior: 2,82 (en metres)	Cota Inferior: 2,62 (en metres)	
Relacions Físiques: Cobreix a: 11 És cobert per: 9			
Fase Cronològica: Baix medieval (XIII-XV)		Datació: Segle XIV.	
Interpretació: Gris ataronjat. La meitat oest és de composició més sorrenca de color gris ataronjat. La meitat oest és més argilosa, amb abundant matèria orgànica en descomposició.			

Nom Jaciment/Codi: DRASSANES 038-11		U.E.: 11	
Tipus d'U.E.: Estrat/nivell		Definició: Anivellament	
Textura: Sorrenca		Consistència: Solta	
Composició Geològica: Còdols, Graves, Sorres			
Composició Orgànica:			
Composició Artificial:			
Color: Taronja	Cota Superior: 2,62 (en metres)	Cota Inferior: 0,00 (en metres)	
Relacions Físiques: És cobert per: 10			
Fase Cronològica: Indeterminada		Datació:	
Interpretació: S'han rebaixat 50 cm sense exhaurir l'estrat.			

10. MATERIALS MOBLES

10.1. Inventari

DRASSANES REIALS FASE 2. AV. PARAL•LEL, 2-32, PÇA DE LES DRASSANES, 1 I PS JOSEP CARNER, 26-30.

INVENTARI DE MATERIAL ARQUEOLÒGIC. CODI 038/11.

U.E.	Núm.	Frag.	Class.	Def. Fragm.	Tipo	Tècnica	Pasta	Decoració		Acabats		Cronologia	Observacions
								Int.	Ext.	Int.	Ext.		
3		14	60051										
3		1	14002	PE	FIN	TO	AO						
3		10	14002	SF	FIN	TO	AO						
3		2	14002	SF	FIN	TO	AO		AC				
3		1	14002	FO	GET	TO	AO						
3		1	14002	SF	FIN	TO	GO						
3		4	14003	SF	FIN	TO	AO			VI			Melat
3		1	14003	FO	GIB	TO	AO			VI			Melat
3		1	14003	VO	GIB	TO	AO			VI			Melat
3		1	14003	FO	LLU	TO	AO			VI			Melat

DRASSANES REIALS FASE 2. AV. PARAL•LEL, 2-32, PÇA DE LES DRASSANES, 1 I PS JOSEP CARNER, 26-30.

INVENTARI DE MATERIAL ARQUEOLÒGIC. CODI 038/11.

U.E.	Núm.	Frag.	Class.	Def. Fragm.	Tipo	Tècnica	Pasta	Decoració		Acabats		Cronologia	Observacions
								Int.	Ext.	Int.	Ext.		
3		3	14003	FO	FIN	TO	AO			VI			Indeterminat
3		1	14003	VO	TAP	TO	AO			VI	VI		Marró
3		2	14003	SF	FIN	TO	AO			VI			Marró
3		1	14003	NA	POA	TO	AO				VI		Verd
3		1	14003	BR	FIN	TO	AO				VI		Verd
3		1	14003	SF	FIN	TO	AO				VI		Verd
3		1	14003	PE	GET	TO	AO				VI		Verd
3		2	14003	NA	GET	TO	AO				VI		Verd
3		1	14003	VO	OLL	TO	GM			VI			Verd
3		3	14005	SF	FIN	TO	AR						

DRASSANES REIALS FASE 2. AV. PARAL•LEL, 2-32, PÇA DE LES DRASSANES, 1 I PS JOSEP CARNER, 26-30.

INVENTARI DE MATERIAL ARQUEOLÒGIC. CODI 038/11.

U.E.	Núm.	Frag.	Class.	Def. Fragm.	Tipo	Tècnica	Pasta	Decoració		Acabats		Cronologia	Observacions
								Int.	Ext.	Int.	Ext.		
3		2	14005	SF	FIN	TO	GR						
3		1	14005	NA	GER	TO	AR						
3		1	14006	VO	FIN	TO	AR			VI	VI		Verd
3		1	14006	VO	GER	TO	AR			VI	VI		Verd, tipus cantarella
3		1	14006	VO	GIB	TO	AR			VI			Indeterminat
3		1	14300	SF	PAT	TO	AO			VI			
3		1	14300	SF	FIN	TO	AO			VI			
3		1	14300	SF	FIN	TO	AO			VI	VI		
3		1	14300	VO	SAL	TO	AO			VI	VI		
3		1	14258	SF	FIN	TO	AO	PI		VI			

DRASSANES REIALS FASE 2. AV. PARAL•LEL, 2-32, PÇA DE LES DRASSANES, 1 I PS JOSEP CARNER, 26-30.

INVENTARI DE MATERIAL ARQUEOLÒGIC. CODI 038/11.

U.E.	Núm.	Frag.	Class.	Def. Fragm.	Típo	Tècnica	Pasta	Decoració		Acabats		Cronologia	Observacions
								Int.	Ext.	Int.	Ext.		
3		1	14128	VO	ESC	TO	AO	PI		VI	VI		
3		1	50015	SF	FIN	MO	AO						
3		1	40003										
3		14	20002	PS	CLA								
3		1	20002	SF	PLC								
10		3	60051										
10		2	14002	SF	FIN	TO	AO						
10		1	14002	SF	GER	TO	AO		AC				Alf•bia
10		1	14002	FO	FIN	TO	AO						
10		1	14002	SF	OLL	TO	GO						

10.2. Estudi

Material dels segles XIII - XIV- XV

El conjunt ceràmic d'època medieval recuperat és escàs en relació amb els fòssils directors que permeten l'atribució cronològica de les troballes, en concret de la ceràmica amb decoració en blanc i manganès i de la produïda a Catalunya amb decoració en verd i morat. Cal afegir també el grup de la pisa arcaica present en aquest conjunt i que també permet definir el període. Malgrat la seva presència, s'ha de tenir en compte que l'estudi d'aquest tipus de ceràmica té limitacions relatives a la sistematització de les formes, la decoració de les peces, els tallers de producció i la seva difusió.

La ceràmica oïdada a torn té una presència del 18,05 %, amb predomini dels fragments sense forma. Les pastes són principalment de color marró, amb presència de desgreïants de quarars i mica, parets gruixudes i en les formes destinades a la cocció s'observen restes de sutge a la cara exterior, com a testimoni de la funció per a la qual foren elaborades. Assenyalem la particularitat que algunes d'aquestes peces amb restes de carbonització foren elaborades a torn lent. Hi ha un altre grup representat per les pastes de color groguenc i beix amb les superfícies acanalades, que es poden atribuir a grans recipients.

Pertanyents a aquest grup, hi ha una escassa representació de formes: olla, gerreta i alfòbia. No es pot discriminar entre les formes destinades a la cocció d'aliments i al servei de taula. Excepcionalment hi ha algunes formes destinades al transport i l'emmagatzematge, com l'alfòbia.

La ceràmica vidrada monocroma de cocció oïdada es troba representada en un 33,3 % del total recuperat. D'aquest grup hi ha predomini del vidrat de color verd, amb una presència del 14,6 %. El vidrat melat hi és present amb un 10,4%. El vidrat marró només té una recurrència del 6,25%. En termes generals, aquest tractament es troba situat preferentment a la cara interna de les peces i és de caràcter dens i uniforme. D'altra banda, les pastes són homogènies, amb desgreïant dispers.

En relació amb el repertori formal de la ceràmica vidrada, s'ha observat una major representativitat d'elements destinats al servei de taula i a la cocció d'aliments, amb un predomini clar del gibrell i de l'olla. En menor proporció s'han documentat les formes poal, gerreta, tapadora i 1 fragment de llumenera.

La ceràmica comuna reduïda a torn suposa un 6,25 % del total de ceràmica documentada pertanyent a aquest període. Majoritàriament hi ha fragments informes, i una nansa de gerra. Es tracta de fragments amb una cocció de qualitat, de pastes que presenten abundant desgriquant i parets gruixudes. Es tracta de fragments amb una cocció de qualitat, de pastes que presenten abundant desgriquant, parets gruixudes i presència de sutge a les parets exteriors. Alguns presenten engalba i, sobretot, vidrat exterior. D'aquest últim hi predomina el vidrat intern de color verd. S'han recuperat una còpia de gibrell i una còpia de gerra del tipus cantarella.

Aquests fragments amb vidrat en color verd amb els precedents de la pisa decorada en verd i manganes, identificada recentment com «pisa arcaica» de la Barcelona del segle XIII. A més no es troben relacionats amb cap altre element que permeti un endarreriment de la seqüència cronològica, com podria ser la presència de ceràmica islàmica. Per tant, no disposem de suficients criteris discriminadors per situar la cronologia dels estrats on apareixen les darreries del segle XIII, tal i com es proposa en un recent estudi sobre la «aiçella» verda relacionada amb la pisa vidrada blanca amb decoració en morat i verd (Beltrán, 2004).

Els casos que presenten la superfície amb vidrat de color blanc sense decoració (pisa de «aiçella» arcaica, segons Beltrán, 2004: 148), poden respondre a un problema de conservació, tot i que d'altres són la conseqüència d'un tractament intencional de les cares de la peça. Es caracteritzen per l'aspecte semitransparent del vidrat i unes pastes preferentment de color beix i vermellós. Es tracta fonamentalment de ceràmica de taula, que en el jaciment es troba representada per les formes plat i saler. La resta són fragments informes.

Les peces decorades que defineixen l'atribució cronològica de les restes arqueològiques evidenciades són fonamentalment produccions catalanes amb diversos motius en verd i morat. Malgrat el seu valor com a fòssils directors, aquest grup es troba representat per un sol fragment. Es tracta d'un peu de plat amb la decoració malmesa.

Pel que fa a les produccions valencianes de la taula de reflex metàl·lic i blau i de blanca i blava, disposen d'importants sistematitzacions referents als conunts fabricats a partir del segle XVI (Mesquida, 1998-2001-2002). Es diferencia de les altres ceràmiques d'aquesta època en la seva decoració, que es basa en una base d'esmalt que cobreix, generalment, tota la peça uniformement i damunt la qual s'apliquen els dissenys realitzats en blau i en reflex metàl·lic. Dins del grup pertanyent a les produccions valencianes, la decoració blava s'obtenia de l'òxid de cobalt, que s'importava de Venècia. Aquesta fou, durant un llarg període, la ceràmica valenciana més estandarditzada, amb una producció relativament ràpida i econòmica en comparació amb els altres tipus de decoració. Segurament formava part d'una producció complementària de les decorades amb reflex metàl·lic, molt més fines i, amb tota seguretat molt més cares de produir.

Les produccions valencianes decorades amb blau es troben representades a través d'un exemplar de taula d'escudella amb motius florals. Els motius centrals acostumen a ser flors combinades amb figures geomètriques, rombes, flors inscrites dins estrelles i retícules amb motius vegetals.

Les ceràmiques decorades amb blau i daurat de fabricació valenciana es documenten mitjançant un peu de plat amb la decoració malmesa.

El metall es troba majoritàriament representat a través del ferro. Es tracta de 15 claus de secció quadrada, a més d'un artefacte indeterminat del mateix material.

Pel que fa a les restes de fauna, assenyalarem la seva escassa presència. Cal incidir en la particularitat de la pràctica absència de fauna malacològica i

marina. Es tracta d'un tipus de material amb una insuficient representativitat estadística per tractar-se d'una eina molt localitzada.

El material constructiu també hi és present a través d'un fragment residual de teula.

11. DOCUMENTACIÓ GRÀFICA

11.1. Documentació fotogràfica

Foto 1: Inicial a les tasques d'excavació

Foto 2: Retirada de material constructiu acumulat

Foto 3: Retirada de material constructiu

Foto 4: Aspecte de la nau durant les tasques de rehabilitació

Foto 5: Demolició del morter pobre corresponent al paviment UE 2

Foto 6: Excavació mecànica de l'estrat d'anivellament UE 3

Foto 7: Doçella procedent de la UE 3

Foto 8: Retirada mecànica de la doçella procedent de la UE 3

Foto 9: Solera de la clauquera UE 4

Foto 10: UE 4 en el marge sud del fossat de la grua

Foto 11: Procés d'excavació de la UE 3

Foto 12: Excavació de l'estrat UE 3. Oest

Foto 13: Eixamplació de l'estrat UE 3. Nord

Foto 14: Alçat nord de l'estructura UE 6

Foto 15: Excavació de la UE 8

Foto 16: Localització del nívell de calç UE 9

Foto 1: Niçell d'ús UE 9 localitzat en el marge est del fossat

Foto 18: Estructura de la UE 10

Foto 19: Eixampliació de la UE 11

Foto 20: Detall del perfil oest del fossat

Foto 21: Eixcaçació de la UE 11

Foto 22: Aparició de la UE 11

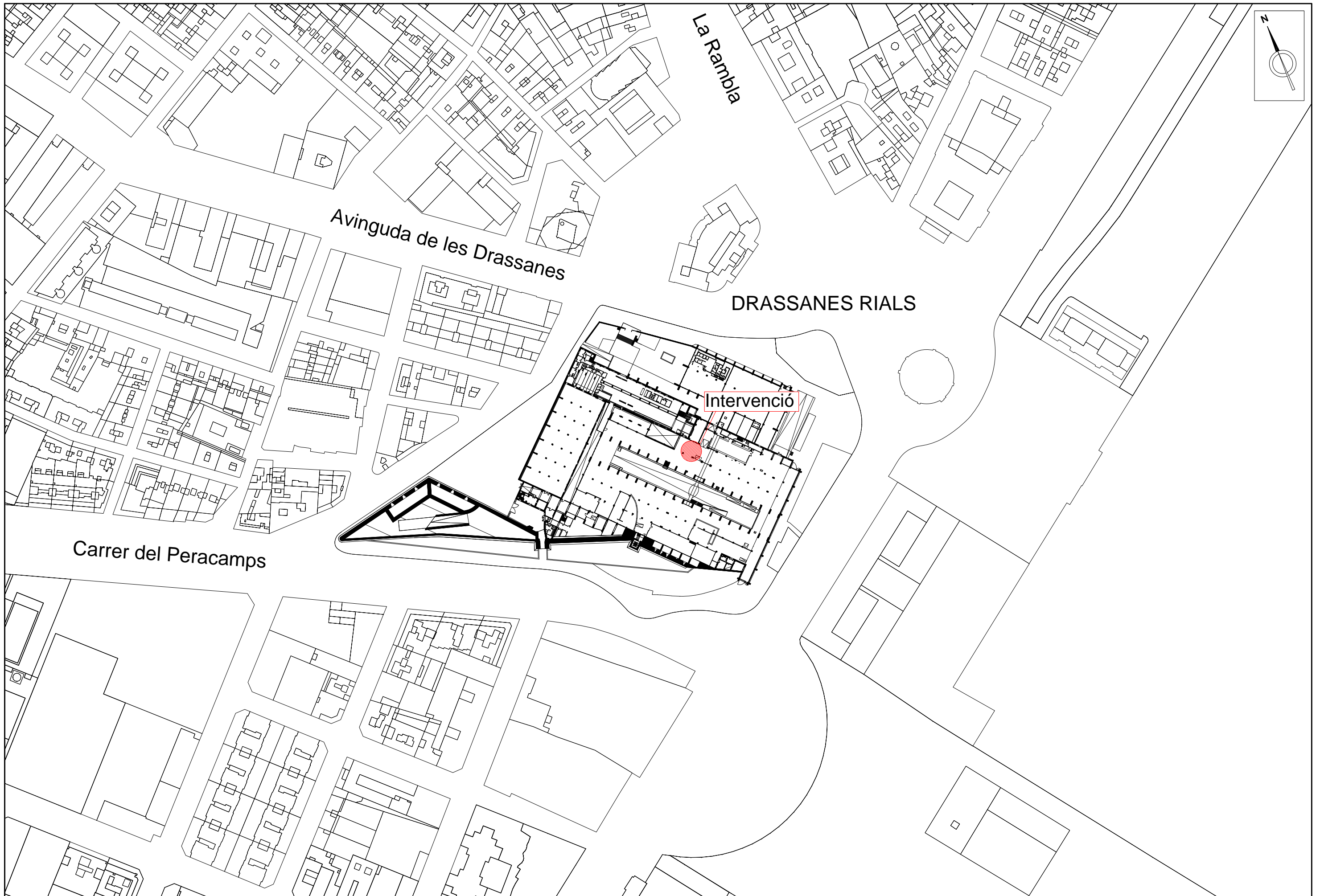

Foto 23: Eixcaçació de la UE 11

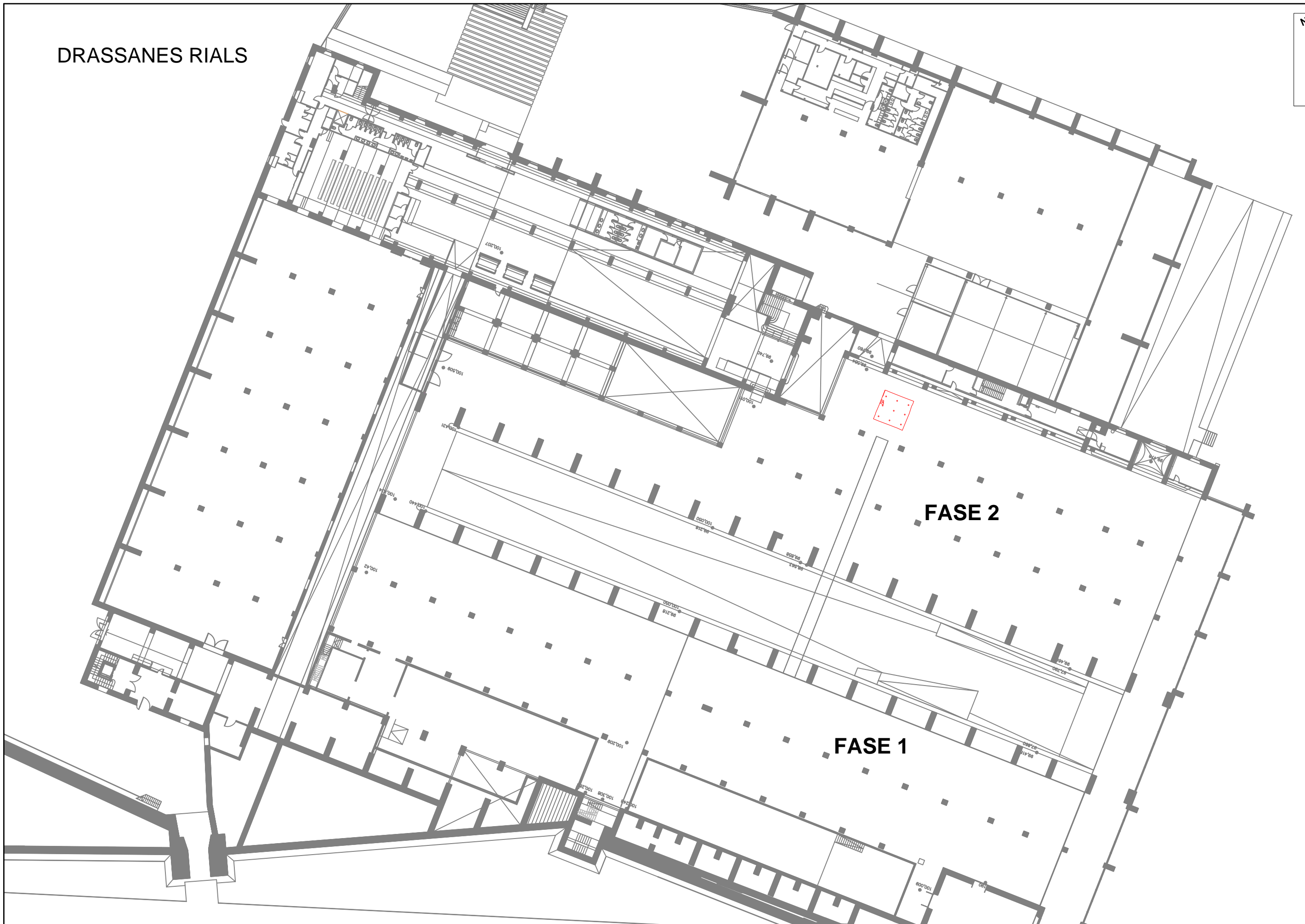
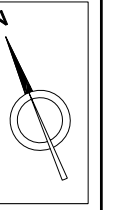

Foto 24: Final de l'eixcaçació

11.2. Documentació Planimètrica

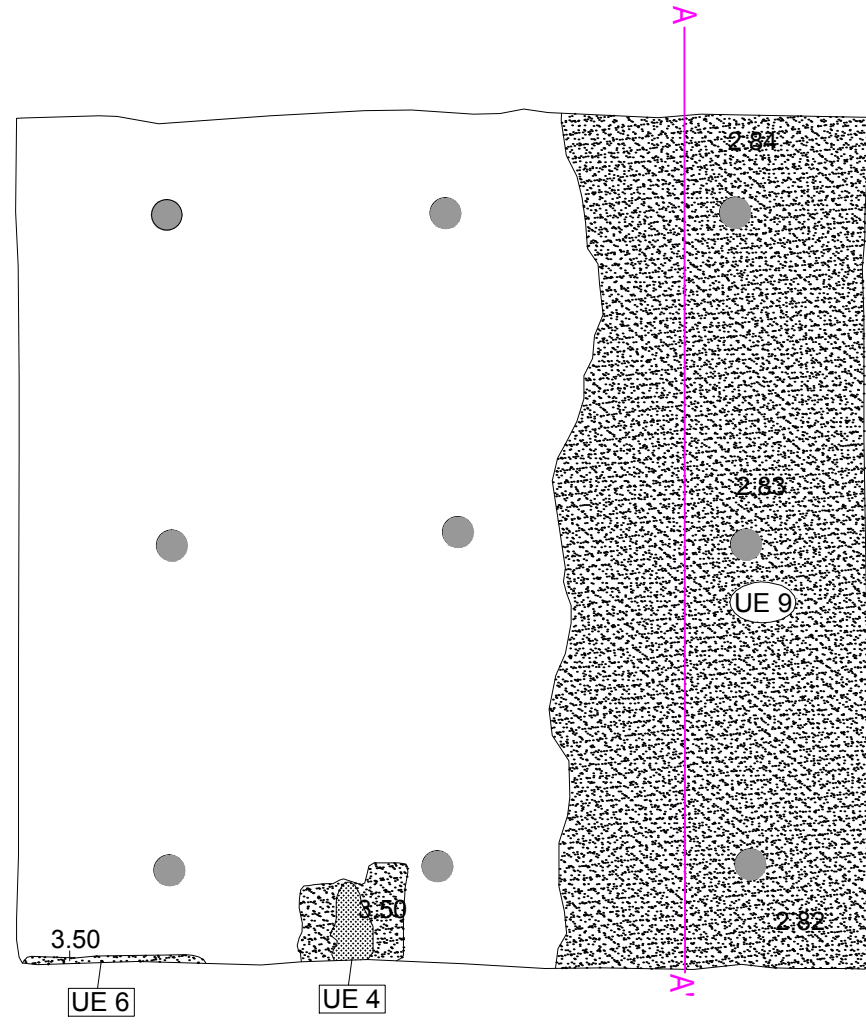
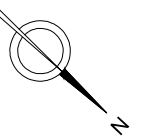

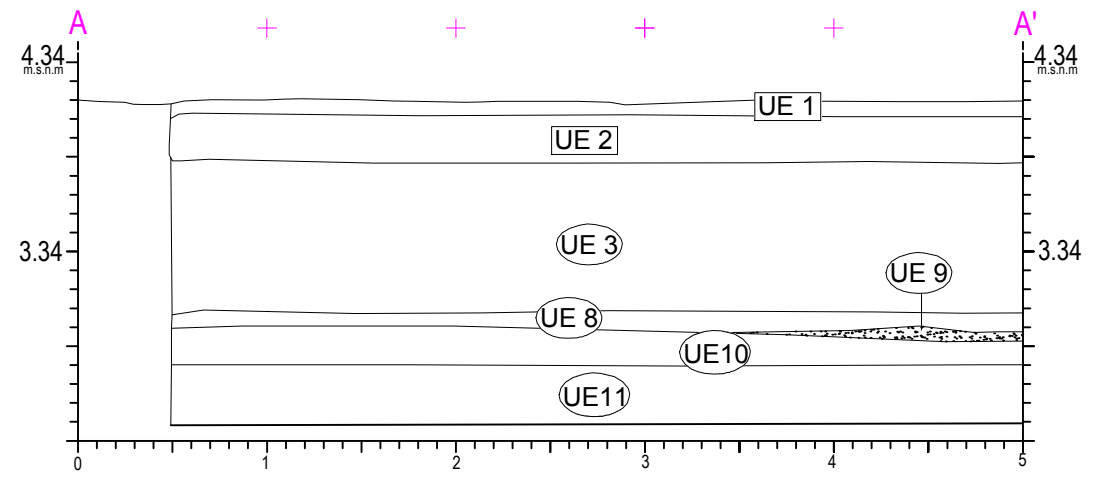
FASE 2

FASE 1

Secció A-A'

	Micropilotatges
	Ciment
	Morter de calç blanca

